

Лопушан Тетяна Володимирівна,
*к.філол.н., докторант Національного педагогічного
університету ім.М.П.Драгоманова, Україна*

ДЖЕРЕЛА РУСТИКАЛЬНОГО ДИСКУРСУ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Питання побутування рустикального дискурсу в українській літературі ХІХ – початку ХХ порушується в сучасних літературознавчих студіях лише принагідно у дослідженнях, присвячених сучасній взаємодії постмодерного та тестаментально-рустикального дискурсів у сучасному мистецькому просторі України. Щодо ХІХ століття аксіоматичним є твердження про його всеохопність. Звісно, у дослідженнях радянського часу питання дискурсу як явища не обговорюється, однак селянська тематика і проблематики творчості окремих письменників аналізується надзвичайно активно. З'являються й спеціальні студії літературного процесу в цілому, однак у них, як і в дослідження творчості окремих авторів, аналізовані явища трактуються переважно з позицій суголосої панівній класовій ідеології [1], [3].

Причиною зародження і такої абсолютної успішності рустикального дискурсу в доробку українського письменства ХІХ століття стало кілька чинників. Перш за все, починаючи чи не від античності, в свідченнях мандрівників-чужоземців формувалося уявлення про Україну як про багатий край, населення якого зайняте переважно хліборобством, яке, завдяки родючості землі і сприятливим кліматичним умовам, не є особливо обтяжливим заняттям і щедро винагороджує селянина за працю. Чи не найбільша заслуга за створенні такого міфу належить Гійому Левассеру де Боплану з його «Описом України».

Не можна залишати поза увагою й ту обставину, що досить тривалий період перебування українства в статусі колоніальної нації вкрай негативно вплинув на станову структуру суспільства. Звідси широко практиковане в публіцистиці ототожнення понять «народ» і «селянство», а також складний повільний процес становлення тонкого прошарку національної еліти, яка

неминуче опинялася перед болючою дилемою вибору між нацією і державою, втрати національної самоідентифікації. Такий стан речей чи не найкраще характеризують слова з «Щоденника» О.Довженка: «Наш народ нагадує мені тютюн. Його весь час пасинкують. У нього велике, дебеле листя, а цвіту де-не-де» [2, 140].

Важливим моментом творення рустикального дискурсу є широке запозичення провідних мотивів і образів українського фольклору, збиранням якого в ХІХ столітті займалися практично всі письменники, а досить багато віршованих творів поетів-романтиків стали стилізаціями під народні пісні, більш чи менш майстерними залежно від обдарованості автора.

Наступний чинник полягає в спадкоємності традиції творення образу землероба-сіяча у художніх текстах давньої української літератури, наприклад, у Г.Сковороди. Однак суголосно з традицією християнської духовної літератури поет-філософ використовує його не лише у прямому значенні, як людини, що працює над продукуванням хліба насущного, але й в переносному: «Радо підняв хлібороб звичної праці тягар. // Передбачаючи зиму прийдешню, в турботі хазяйській, // Саду пильнує свого, ниви свої засіва. // Скажеш: щасливий оратай. Але щасливіший од нього, // Хто залюбки обробив ниву душевну свою» [4, 82].

Наступним чинником слід вважати популярність серед письменників марксистських ідей, ви слідом чого стало несприйняття нового класу української буржуазії як можливого об'єкта художньої обсервації.

Таким чином рустикальний дискурс в українській літературі завдячує своїм формуванням та надзвичайною живучістю цілому комплексу різноманітних чинників.

Список використаних джерел

1. Довженко О.П. Україна в огні: Кіноповість, щоденник / О.П. Довженко; упоряд. і автор передм. О.М. Підсуха. – К.: Рад. письменник, 1990. – 416 с.
2. Грицюта М.С. Селянство в українській дожовтневій літературі / М.С.Грицюта. – К. : Наукова думка, 1979. – 315 с.
3. Кононенко П. П. Село в українській літературі. Літературно-критичний нарис / П. П. Кононенко. – Київ : Рад. письменник, 1984 . – 344 с.

4. Сковорода, Г.С. Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи / Г.С.Сковорода. – К. : Наукова думка, 1983. – 541 с.